

TURGAY YERLİKAYA

TERÖRÜN MEDYATİKLEŞTİRİLMESİ

PKK ÖRNEĞİ

SETA

TERÖRÜN MEDYATİKLEŞTİRİLMESİ

PKK ÖRNEĞİ

TERÖRÜN MEDYATİKLEŞTİRİLMESİ PKK ÖRNEĞİ

EDİTÖR
TURGAY YERLİKAYA

SETA

SETA Kitapları 61
ISBN: 978-625-7040-42-6
© 2020 SET Vakfı İktisadi İşletmesi
1. Baskı: Haziran 2020, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editör: Mehmet Akif Memmi
Düzeltili: Mustafa Said İşeri
Kapak: Erkan Söğüt
Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları
Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
GİRİŞ	9
MEDYA VE TERÖR İLİŞKİSİNİN BOYUTLARI ÜZERİNE TEORİK BİR ÇERÇEVE: TERÖRÜN MEDYATİKLEŞTİRİLMESİ TURGAY YERLİKAYA	19
KÜLTÜR-SANAT PERDESİNİN ARKASINDA PKK'NİN MEDYA YOLUYLA EGZOTİKLEŞTİRİLMESİ SERTAÇ TİMUR DEMİR	39
SURİYE İÇ SAVAŞI ÖZELİNDE PKK/YPG'NİN <i>THE WALL STREET JOURNAL</i> VE <i>THE GUARDIAN</i> GAZETELERİNİN HABERLERİNDE ÇERÇEVELENMESİ ZEYNEP BAYRAMOĞLU	59
İNGİLİZ BASININDA DEAŞ VE PYD/YPG TEMSİLLERİ: BİR ÇERÇEVELEME ANALİZİ İBRAHİM EFE, OSMAN ÜLKER	87

CUMHURİYET, SÖZCÜ VE BİRGÜN GAZETELERİNİN MANŞET VE KÖŞE YAZILARINDA PKK TERÖR SALDIRILARI	117
METİN EROL, KEVSER HÜLYA AKDEMİR	
SOSYAL MEDYA VE TERÖR: PKK VE YOUTUBE ÖRNEĞİ	157
YASEMİN GÜNEY	
BATI'NIN DİRENİŞÇİLERİ, PKK'NIN ÇOCUK SAVAŞÇILARI	177
MERYEM İLAYDA ATLAS	
SONUÇ	201
TURGAY YERLİKAYA	

TAKDİM

Kitle iletişim araçları, terör örgütleri açısından oldukça önemli bir işlev görmektedir. Nitekim terör örgütleri yaptıkları saldırıların öncesi ve sonrasında, medya aracılığıyla örgütün ismini duyurma, propaganda yapma, saldırının medya aracılığıyla geniş kitlelere yayılmasını sağlama ve bu yolla toplumda panik, çaresizlik, ümitsizlik ve yılgınlık oluşturma amacındadır. Bu bakımdan medya üzerinden dolayımlanan terör ve terör örgütleri, kitleler üzerinde medya aracılığıyla doğrudan ve dolaylı biçimlerde etki yaratmaya çalışmaktadır. Bu nedenle terör örgütleri ve kitle iletişim araçları arasında doğrudan ve dolaylı ilişki modelleri söz konusudur. Ayrıca terör örgütleri konvansiyonel medya araçlarına sahip olmasının yanı sıra yeni medya olanaklarına da eklemlenmekte ve bu yolla daha sofistike iletişim modellerini tercih etmektedir.

Terör örgütlerinin medyayı kendi stratejileri doğrultusunda kullanmalarının yanı sıra terörün medyada bir konu olarak varlık göstermesi, medya ve terör ilişkisi açısından incelenmesi gereken bir husustur. Bu kitap çalışması, medya-terör ilişkisinin farklı boyutlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda kitaptaki bölümler, medya-terör ilişkisi konusundaki sınırlı literatüre hem teorik hem de pratik katkılar sunmayı amaçlamaktadır. PKK terör örgütü ve medya üzerine oldukça sınırlı bir literatürün söz konusu olması ise bu kitabın çıkış noktasını teşkil etmektedir. Söz konusu literatürün özellikle güvenlik çalışmalarına yoğunlaş-

ması, medyatikleştirme olgusunun gözlerden kaçırılmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda bir boşluğu doldurmayı amaçlayan çalışmada, farklı tema ve tematikler üzerinden medya ve terör ilişkisi ele alınmaktadır.

PKK terör örgütü uzun yıllardır Türkiye’de asimetrik yöntemlerle terör saldırıları düzenlemekte ve bu saldırıları medya aracılığıyla daha fazla görünür kılmaya çalışmaktadır. Yakın tarihe bakıldığında bile PKK’nın Türkiye Cumhuriyeti devleti ve halkına karşı terör saldırılarının söz konusu olduğu görülmektedir. 2016’da artan PKK’nın terör eylemleri ve DEAŞ militanlarının Türkiye’de gerçekleştirdiği saldırılar sonrasında da medyanın teröre yaklaşımı konusu yeniden gündeme geldi. Nitekim medya organları terör saldırılarını gündeme getirirken bazen doğrudan bazen de dolaylı yollarla örgütün amaçlarına hizmet etmektedirler. Medyanın terörü haberleştirmesi konusu IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) ve diğer örneklerde de görüleceği üzere birçok tartışmaya yol açmıştır. Bu sebeple terörün medyatikleştirilmesi konusu sadece terör örgütlerinin propagandası ile sınırlı bir husus değildir.

Bu bağlamda medya-terör ilişkisi özelinde Türkiye’de dikkat çekilmesi gereken en önemli konuların başında medyanın teröre yaklaşım biçimi gelmektedir. İfade özgürlüğünün bir türevi olarak değerlendirilen basın özgürlüğü, zaman zaman mutlak bir özgürlük olarak kabul edilmekte ve devletlerin güvenlik öncelikleri göz ardı edilmektedir. Özgürlük-güvenlik denkleminin özgürlükler lehine genişletilmesi de bu anlamda dolaylı biçimde terör örgütlerinin işlerin kolaylaştırmakta ve normatif çerçeveyi aşan bir pratik durumu ortaya çıkartmaktadır. Bu kitap çalışması genelde terör ve medya ilişkisinin muhtelif boyutlarını ortaya koymakta, özelde ise bir örnek olarak PKK terör örgütünün hem doğrudan medya kullanımı hem de dolaylı olarak medyatikleştirilmesi meselesini incelemektedir.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

GİRİŞ

TURGAY YERLİKAYA*

Medya toplumsal gerçekliğin inşası ve algılanmasında etkili bir araçtır. Ortaya çıktığı andan itibaren farklı formlarda da olsa sosyopolitik hayata etkileri itibarıyla önemli bir işlev icra etmektedir. Nitekim medyanın farklı formları, tarihsel süreç içerisinde gündelik hayata etki etmiş ve dönüştürücü bir rol oynamıştır. Medya bu anlamıyla toplumsal değişmeye etki eden bir unsur olarak ele alınmış ve modernleştirici bir araç olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple medya, hem toplumsal alanın inşası hem de yeniden organizasyonu sürecinde araçsallaştırılmış ve farklı amaçlarla kullanılagelmiştir. Medyanın kullanılma biçimleri, onun hangi amaçlar için işlevselleştirildiği ile de yakından ilişkilidir.

Medya, öteden bu yana bilgilendirici bir araç rolünü icra etmiştir. Bu bilgilendirme süreci, kimi zaman kamuoyu oluşturmak kimi zaman da kitleleri istenilen yönde hareket ettirmek yönünde gerçekleşmektedir. Medya araçlarının geleneksel dönemdeki tek yönlü ve “bilgilendirme” (*mediation*) işlevi günümüzde radikal bir dönüşüm geçirmiş ve medya kendi mantığı çerçevesinde bir enformatik aktarım aracı haline gelmiştir. “Medyatikleştirme” (*mediatization*) olarak tarif edilen bu dönüşüm, medyanın insanlar üzerinde sosyolojik

* Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi ve SETA

ve politik etkisinin arttığı bir duruma işaret etmektedir. Bu süreç, toplumsal ve kültürel alan ile medya arasında tek yönlü bir ilişkinin ortadan kalktığı, “medya mantığı”nın (*media logic*) içeriği biçimlendirdiği ve dolayımına kültürünün en üst seviyelere çıktığı bir ilişki biçimi anlamına gelmektedir.

Günümüzdeki dijital çeşitlilikle birlikte düşünüldüğünde medyatikleştirme sürecinin ivme kazandığı ve toplumsal gerçekliğin farklı formlar aldığı bir çeşitlilikten söz edilebilmektedir. Hakikatin yoğun enformasyon ile örtüldüğü bu dönem kimilerine göre sanal gerçekliklerin üretildiği “hakikat sonrası” (*post-truth*) bir çağa işaret etmektedir. Öyle ki günümüzdeki medya kullanım alışkanlıkları konvansiyonel olandan bir hayli farklılaşmış ve “yeni medya” olarak tarif edilen yapısal dönüşüm, gündelik hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Dijital araç ve ortamlarla artan medya kullanımı, medya dolayımının ivmesini yükselttiği ve hemen her olayın söz konusu medya üzerinden şekillendiği bir vasatı ortaya çıkartmış ve siyasi, sosyolojik ve ekonomik olan her şey bu vasattan etkilenir olmuştur.

Günümüz dünyasında propaganda ve manipülasyon faaliyeti açısından da önemli bir araç olan kitle iletişim araçları, sosyopolitik gündemi oluşturmada önemli bir güç olmasının yanı sıra terör örgütleri tarafından da yoğun biçimde kullanılmaktadır. Nitekim terör örgütleri yaptıkları saldırıların öncesi ve sonrasında, medya aracılığıyla örgütün ismini duyurma, propaganda yapma, saldırının medya aracılığıyla geniş kitlelere yayılmasını sağlama ve bu yolla toplumda panik, çaresizlik, ümitsizlik ve yılgınlık oluşturma amacındadır. Bu bakımdan medya üzerinden dolayımlanan terör ve terör örgütleri, kitleler üzerinde medya aracılığıyla doğrudan ve dolaylı biçimlerde etki yaratmaya çalışmaktadır. Bu açıdan bakıldığında terör örgütleri ve kitle iletişim araçları arasında doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki yönlü bir ilişki söz konusudur. Birincisi kitle iletişim araçlarını kullanarak militan devşirmek ve meşruiyet üretmek, ikincisi ise medyatikleşen terör üzerinden kitlelerde bıkkınlık yaratarak hedeflenen psikolojik etkiyi oluşturmaktır.

Bu açıdan bakıldığında terör örgütlerinin medyayı kendi stratejileri doğrultusunda kullanmalarının yanı sıra terörün medyada bir konu olarak varlık göstermesi, medya ve terör ilişkisi açısından incelenmesi gereken bir husustur. Bu kitap çalışması medya-terör ilişkisinin farklı boyutlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda kitaptaki bölümler, medya-terör ilişkisi üzerine söz konusu olan sınırlı literatüre hem teorik hem de pratik katkılar sunmayı amaçlamaktadır. Zira söz konusu alandaki literatür oldukça sınırlı olmakla birlikte spesifik olarak belirli amaçlar doğrultusunda sınırlı bir gündemle dar bir kapsamda ele alınmıştır. Öyle ki hem dünyada hem de Türkiye’de bu kitabın konusu olan PKK terör örgütü ve medya üzerine oldukça sınırlı bir literatür söz konusudur. PKK üzerine olan söz konusu sınırlı literatürün özellikle güvenlik çalışmalarına yoğunlaşması, medyatikleştirme olgusunun gözlerden kaçmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda bir boşluğu doldurmayı amaçlayan çalışmada, farklı tema ve tematikler üzerinden medya ve terör ilişkisi ortaya koyulmaktadır.

Kitap, Turgay Yerlikaya’nın kaleme aldığı “Medya ve Terör İlişkisinin Boyutları Üzerine Teorik Bir Çerçeve: Terörün Medyatikleştirilmesi” başlıklı makale ile başlamaktadır. Yerlikaya bahse konu makalede medya-terör ilişkisini medyatikleştirme (*mediatization*) çerçevesinde inceleyerek konuya ilişkin teorik bir çerçeve ortaya koymaktadır. Her şeyin dolayımlanması yani “her şeyin artarak medya üzerinden gerçekleşmesi” olarak tarif edilen medyatikleştirme olgusu makale içerisinde farklı boyutlarıyla ortaya koyulmaktadır. Medyatikleştirme olgusunun günümüzdeki dijital dönüşümle birlikte düşünüldüğünde çok daha baskın bir sosyolojik olgu olduğu ele alınmış ve dijitalleşmenin, medyatikleştirme sürecini farklı bir evreye taşıdığı tartışılmıştır. Bu bağlamda medyanın terörle ilişkisinin boyutları ve amaçları üzerine tartışma yapılmış, sınırlı bir literatürün ortaya koyduğu kapsam ele alınmıştır.

Terör ve terör örgütlerinin hem medyayı kullanma hem de medya üzerinden haber konusu olmaları konusu yine medyatikleştirme bağlamı üzerinden düşünülmüştür. Bu bağlamda terörün medyatikleştiril-

mesi olgusunun modern anlamda ilk örneklerinden sayılabilecek IRA ve İngiliz medyası örneği üzerinden dünya örneklerine ilişkin bir çerçeve çizilmiştir. Çalışmada ayrıca ayrılıkçı terörün uzun yıllardır yaşandığı Türkiye örneği PKK üzerinden incelenmiş ve PKK'nın hem kendi imkan ve araçları ile propaganda yapması hem de medyatikleştirilme boyutu ortaya koyulmuştur. 1978'de kurulan ve güvenlik güçlerine karşı ilk eylemini 1984'te gerçekleştiren PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ve medya ilişkisi bu anlamda kitabın da temel odağıdır. PKK'nın medyatikleştirilmesi olgusu bu yönüyle hem ulusal hem uluslararası hem de dijital araçların içerisinde olduğu bir çoklu bağlamı ihtiva etmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin 70'lerden bu yana mücadele ettiği etnik-ayrılıkçı bir terör örgütü olan PKK'nın hem ulusal hem de uluslararası medya üzerinden medyatikleştirilmesi olgusu farklı boyutları ile analiz edilmiştir. Bu katkı terörü sadece güvenlik perspektifine hapseden yaklaşımların ötesine geçmesinin yanı sıra medya-terör ilişkisine dair teorik bir perspektif ortaya koyması yönüyle de önemlidir.

Kitabın sonraki çalışması ise Sertaç Timur Demir tarafından kaleme alınan "Kültür-Sanat Perdesinin Arkasında PKK'nın Medya Yoluyla Egzotikleştirilmesi" başlıklı makaledir. Timur söz konusu makalesinde terör ve medya arasındaki çoklu etkileşim üzerine yoğunlaşmış ve terör örgütlerinin medyayı nasıl ve ne amaçla kullandığı üzerinde durmuştur. Makale terör örgütlerinin medyayı kullanmasındaki amaç ve stratejileri ortaya koymakta ve münhasıran PKK üzerinden bu ilişkinin boyutlarını ortaya koymaktadır. Timur'un bu çalışmadaki iddiası, PKK terör örgütünün medya merkezli bir terör örgütü olduğu kadar, kültür-sanat faaliyetlerini eylemsel devamlılığının merkezine yerleştirmiş bir örgüt olduğudur. Timur'un bu iddiası örgütün medyayı sadece propaganda amaçlı kullanmadığı, bunun yanı sıra kültür-sanat alanının imkanlarını da seferber ettiğini içermektedir. Timur'a göre gündelik yaşamın dijitalleşmesi ve iletişim teknolojilerinin yaşadığı dönüşüme paralel olarak propaganda imkanları genişleyen terör örgütü, müzik parçaları, klipler ve sinema gibi türler üzerinden

motivasyon geliştirmekte, ideolojik söylemini manipülatif bir şekilde uzak coğrafyalara da ulaştırabilmektedir.

Timur'un makalesinde dikkat çeken bir nokta da PKK'nın konvansiyonel medya stratejilerinin ötesinde bir yöntem ile hareket ettiği tezidir. Bu tez örgütün, kültür ve sanat gibi çoğunlukla estetize/mistifike edilmeye müsait sahalari organize ettiği ve kültür-sanat alanının imkanlarını kullanarak kitleler üzerinde psikolojik bir etki bırakmak istediği argümanına dayanmaktadır. Bu nedenle örgütün takip ettiği bu strateji ve geliştirdiği yeni teknikler, geleneksel iletişim stratejilerinden çok daha sofistike ve tesirli olmaktadır. Örgütün söz konusu sofistike yöntemleri takip etmesi ise örgütün özellikle dış kamuoyu ve doğrudan hedef kitlesinin dışında kalan kesimlerde yaratmak istediği izlenim ile yakından ilişkilidir. Örgüt bu yolla özellikle dış kamuoyunda şiddet pratiklerini çekinmeden sergileyen bir terör örgütü olarak değil de kültür-sanat alanına sempati ile yaklaşan bir kültür üreticisi olarak kodlanmak istemektedir.

Timur bu makalesinde medya ve PKK arasındaki ilişkinin sanılanın ötesinde bir mahiyet arz ettiği üzerinde durmaktadır. Bu nedenle medyanın hemen her sahasında etkinlik gösteren örgütün çeşitli kültür-sanat etkinlikleri üzerinden şiddet temayüllerini ve kanlı eylemlerini örtbas etmeye çalışmasının ifşası büyük önem taşımaktadır. Bu ifşa ise geleneksel ve sosyal medyayı göz ardı etmeksizin, ana eksen olarak beyaz perdeye, sahnelere, tablolara, edebiyat sayfalarına, dinletilere, konserlere, performanslara ve diğer sanatsal uygulama ve temsillere odaklanılarak ortaya koyulmaktadır. Söz konusu temsil türleri ile örgütün kurduğu ilişki Medya Haber, *Yeni Özgür Politika*, ANF Türkçe ve ANHA Hawar News'in internet yayınları üzerinden örgütün sözcülüğüne hizmet eden haber kaynakları üzerinden incelenmiştir. Timur'un bu makalesi, örgütün hem geleneksel hem de yeni medya ortamlarında uyguladığı bu sofistike yöntemleri deşifre etmesi ve örgütün medya stratejilerinin çoklu formlarını ortaya koyması açısından önemli bir katkı sunmaktadır.

Devam eden bölümde ise Zeynep Bayramoğlu tarafından kaleme alınan “Suriye İç Savaşı Özelinde PKK/YPG’nin *The Wall Street Journal* ve *The Guardian* Gazetelerinin Haberlerinde Çerçevenmesi” başlıklı makale yer almaktadır. Bu çalışmada, PKK/YPG terör örgütünün, Suriye İç Savaşı özelinde, Amerikan *The Wall Street Journal* ve İngiliz *The Guardian* gazetelerindeki haberlerde DEAŞ karşıtı olarak konumlandırılmasını, çerçeveleme teorisi ışığında karşılaştırmalı bir biçimde incelenmektedir. Çalışmada kantitatif ve kalitatif yöntemler birlikte kullanılmış ve *The Wall Street Journal* (WSJ) gazetesinden 30 haber, *The Guardian* gazetesinden 30 haber rastlantısal bir şekilde derlenerek içerik analizi ve çerçeveleme metodu ile analiz edilmiştir. Makale boyunca, WSJ ve *The Guardian* gazetesinin PKK/YPG’yi hangi çerçevede tanımladığı ve PKK/YPG’nin DEAŞ’la mücadele kapsamında bir karşı unsur olarak mı çerçevenip çerçevenmediği sorusunun cevaplarını aramaktadır.

Makale içerisinde seçili yayın organlarının PKK’nın bir uzantısı olan YPG’nin uluslararası basında nasıl temsil edildiği sorununun cevabını vermesi açısından oldukça önem kazanmaktadır. Nitekim örgüt, özellikle Türkiye sınırları dışarısında farklı isim ve teşkilatlar altında faaliyet göstermekte ve kendisini uluslararası kamuoyuna farklı bir biçimde takdim etmektedir. Bayramoğlu bu çalışmasında söz konusu algının seçili basın yayın organlarında nasıl üretildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Sonuç olarak incelenen bağımsız ve bağımlı değişkenler, araştırmanın başında öne sürülen WSJ ve *The Guardian* gazeteleri PKK/YPG terör örgütünü Suriye iç savaşı özelinde DEAŞ ile mücadele karşıtı olarak konumlandırıldığı ve bu yolla meşrulaştırıldığı sonucunu ortaya koymaktadır. Bayramoğlu’nun bu çalışması, farklı şekillerde karşımıza çıkan YPG olgusunun özellikle iç savaş süreci boyunca DEAŞ karşıtı meşru bir güç olarak konumlandırılmasını somut gösterge ve rakamsal karşılıklarla ortaya koyması bakımından önemlidir.

İbrahim Efe ve Osman Ülker tarafından yazılan “İngiliz Basınında DEAŞ ve PYD/YPG Temsilleri: Bir Çerçeveleme Analizi” başlık-

lı makale ise Suriye iç savaşı sürecinde İngiliz basınındaki DEAŞ ve PYD temsililerine ilişkin bir çözümleme sunmaktadır. Çerçeveleme analizinden hareketle söz konusu temsil biçimlerine odaklanan yazarlar, PKK'nın Suriye özelindeki kolu olan PYD/YPG'nin uluslararası basında nasıl algılandığını göstermektedir. Makalenin en önemli tezi, PYD/YPG'nin İngiliz basınında DEAŞ karşısında meşru bir güç olarak konumlandırılması ve YPG'li kadın savaşçı kimliğinin bu meşrulaştırmada araçsal bir anlam kazanmasıdır. Nitekim yazarlara göre, Kürt kadın savaşçılardan oluşan YPJ'nin, PKK ile olan organik bağlarına rağmen, DEAŞ karşısındaki “zaferleri” ve özellikle Ayn el-Arab'ı (Kobani) 2015'in başında DEAŞ'tan kurtarmaları uluslararası medyada bu yönde bir çerçeveleme ile sunulmaktadır.

Makale kapsamında 1 Eylül 2014-1 Mart 2015 arasında ana akım İngiliz basınında (*The Daily Telegraph*, *The Independent*, *The Mirror*, *The Sunday Mirror*, *The Sunday Times*, *The Daily Mail*, *The Sun*, *The Sunday Telegraph*, *The Times*, *The Guardian*, *The Observer*) Kobani olaylarının nasıl temsil edildiği, çerçeveleme yöntemi kullanılarak incelenmekte ve bu temsil biçimleri ile İngiltere'nin Suriye'deki dış politika kararları arasındaki ilişki sorgulanmaktadır. Seçili medya üzerinden PKK'nın bir kolu olan YPG'nin DEAŞ karşıtı özgürlükçü bir güç olarak yorumlandığı makalenin ana bulgularındandır. Ayrıca İngiltere ve uluslararası kamuoyu tarafından terör listesinde olan PKK'nın, farklı isimler adı altında kendisini medya aracılığıyla nasıl meşru bir yapı olarak gösterdiğini, devletlerin resmi tutumlarına rağmen (PKK'nın terör örgütü olarak kabul edilmesi) medya organlarının durumu nasıl araçsallaştırdıkları tüm çıplaklığıyla ortaya koyulmaktadır. YPG'nin kendi topraklarını korumak için savaştığı vurgusu ile duygusal sebepler; sivilleri korumak, etnik temizliği ve kadınların köle olmasını engellemek gibi insani sebepler ve bölgeye hızla yayılan DEAŞ yayılımını durdurmak, radikalizmi önlemek ve demokrasiyi bölgeye yaymak gibi nedenlerle YPG'nin varlığının meşrulaştırıldığı görülmektedir. Ülker ve Efe'nin çalışması, PKK'nın farklı formları olan terör yapılarının uluslararası basında nasıl

temsil edildiğini göstermesi ve PKK'nın söz konusu medya ortamlarındaki medyatikleştirilmesini çözümlemesi açısından önemlidir.

Metin Erol ve Kevser Hülya Akdemir tarafından kaleme alınan “*Cumhuriyet, Sözcü ve BirGün* Gazetelerinin Manşet ve Köşe Yazılarında PKK Terör Saldırıları” başlıklı çalışmada terör haberciliğinin Türkiye'deki yansıması seçili bazı yazılı organlar üzerinden ele alınmıştır. Çalışmada 2016'da Türkiye'de PKK terör örgütünün düzenlemiş olduğu beş terör saldırısı sonrası *BirGün*, *Cumhuriyet* ve *Sözcü* gazetelerinin nasıl bir yayın stratejisi izlediği incelenmiştir. Bu bağlamda (i) terör saldırıları sonrası gazete manşetleri nasıl oluşturulmuştur, (ii) görsel seçiminde etik kriterler dikkate alınmış mıdır, (iii) haber metinleri oluşturulurken nasıl bir terminoloji belirlenmiştir, (iv) köşe yazarları saldırıları nasıl değerlendirmiştir, (v) köşe yazarları “terör” konusunda nasıl bir algı oluşturmaya çalışmıştır sorularına cevap aranmıştır.

Terör örgütleri, terör saldırıları sonrası medyanın yayın dili üzerinden devletin terör karşısında başarısız duruma düştüğünü ve toplumda infiale sebep olduğunu görmek isterler. Dolayısıyla terör saldırıları sonrası en önemli konulardan biri; medyanın saldırıyı nasıl değerlendirdiğidir. Saldırıyla ilgili manşetler, haberler, görseller ve köşe yazıları bu noktada önem arz eder. Bu çalışmada 2016'da düzenlenen 5 PKK saldırısı sonrası *BirGün*, *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin ilk gün ilk sayfalarında saldırıların nasıl haberleştirildiği ve saldırı sonrası ilk üç gün bu mecralarda çıkan köşe yazılarında, saldırıların nasıl ele alındığı incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar, terör haberciliği konusunda söz konusu medya organlarının eksikliğini göstermekle birlikte, Türk medyası için yol gösterici niteliktedir.

Dijitalleşme ile ortaya çıkan yapısal dönüşüm sonucunda terör örgütleri medya ile daha sofistike bir iletişim modeli tercih etmişlerdir. Konvansiyonel propaganda tercihleri daha rafine hale gelmiş ve içerik üretimleri ve hedef kitleye seslenme çok daha mümkün bir hal almıştır. Yasemin Güney tarafından kaleme alınan kitabın beşinci makalesi “Sosyal Medyada Terör Propagandası: PKK ve YouTube Ör-

neği” söz konusu ilişkiyi YouTube platformu üzerinden ele almaktadır. Güney’in bu makalesi, Web 2.0 teknolojileri ile hayatımıza giren sosyal medyanın günümüzde terörist gruplarca nasıl farklı amaçlar için kullanılan bir mecra haline geldiğini ortaya koymaktadır. Güney’e göre terör örgütleri, daha ucuz, kolay, hızlı ve etkili iletişim imkanları sunmasının yanı sıra takipçileri veya destekçilerini motive etmek, eğitmek ve iletişim kurmak için de sosyal medya platformlarını etkili bir biçimde kullanmaktadırlar.

Güney’in makalesi, PKK terör örgütünün kuruluşundan bugüne medya ile kurduğu ilişkinin farklı boyutlarını ortaya koyma ve günümüzde yaşanan dijital devrime PKK’nın nasıl eklemlendiğini analiz etmesi açısından önemli bir katkı niteliğindedir. Güney’in PKK’nın sosyal medya platformlarındaki etkinliği ölçme ve analiz etme adına YouTube’u seçmesi, platformun görsel, işitsel ve metinsel materyal açısından oldukça elverişli bir düzlem olmasındadır. Güney’e göre ayrıca geleneksel medyada bulunan editöryel mekanizmanın yokluğu ve kullanıcı tarafından oluşturulan içeriğin süresiz şekilde dolaşımında kalabiliyor olması YouTube’u örgüt açısından uygun bir mecra haline getirmektedir. Bu açıdan örgütün bir iletişim aracı olarak kullandığı YouTube’un örgütün medyatikleştirilmesi konusundaki yeri ve örgütün bu mecra’yı kullanmadaki amacı doğrudan görsel ve işitsel materyaller üzerinden ele alınmış ve incelenmiştir. Bu bağlamda Güney’in makalesi terör örgütü PKK’nın yeni medya ortamlarındaki varlığının sebepleri ve sonuçları üzerine önemli tartışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymasından oldukça önemlidir.

Kitabın son makalesi ise Meryem İlayda Atlas tarafından kaleme alınan “Batı’nın Direnişçileri, PKK’nın Çocuk Savaşçıları: Temsil ve Gerçeklik” başlıklı makale PKK ve YPG’nin “çocuk savaşçı” sorununun güncel bir eylem olan “Diyarbakır anneleri” eylemleri üzerinden ele almakta ve konuya uluslararası medya ve kuruluşların nasıl baktıklarını analiz etmektedir. Atlas, PKK’nın bir terör örgütü olarak çocukları savaşçı olarak kullandığı, 14 yaşın altında ve hatta daha küçük

çocukları hem cephede hem de cephe gerisinde türlü işlerde kullanmak üzere zorla askere aldığı, evlerinden kaçırdığını somut pratikler üzerinden ele almakta ve Diyarbakır anneleri ile yaptığı yüz yüze görüşmelerle konunun farklı boyutlarını ortaya koymaktadır.

Atlas'ın ortaya koyduğu üzere, ailelerinden zorla alınan ve yaşam hakkı tanınmayan çocuklar, PKK ve YPG'nin elinde her türlü illegal davranışın da aracı haline gelmektedir. Kuryelik yapma, haber taşıma, yemek ve çamaşır gibi cephe gerisi işlerinde kullanılma, şehir savaşlarında ön cepheye sürülme ve seks köleliğine kadar varan geniş bir yelpazede sömürüye tabi tutulmaktadır. PKK'ya katılan çocuklar, toplumlarının geleceği için savaştıklarına, kahraman olacaklarına, ailelerini korumak için bu savaşa girdiklerine inandırılmaktadır. Makalenin en önemli vurgusu, Diyarbakır Annelerinin yaptığı eylemlerin Türkiye'yi son yıllarda çok yakından takip eden, *The New York Times*, *The Guardian*, BBC, *The Washington Post* gibi uluslararası medya kuruluşları ile birlikte, Kürtlerle ilgili gündemi takip etmede özel bir ihtimam gösteren ve Türkiye'de yaygın bir muhabir ağı olan Reuters haber ajansının ve ayrıca AFP ve AP haber ajansları tarafından hiçbir şekilde haberleştirilmemesidir. Atlas'ın makalesi bu anlamda, PKK ve YPG'nin çocuk savaşçı olarak kullandığı ve zorla alıkoyduğu çocukların uluslararası medyada haber olarak yer almamasının nedenleri üzerine de düşünmemizi tetikliyor.

MEDYA VE TERÖR İLİŞKİSİNİN BOYUTLARI ÜZERİNE TEORİK BİR ÇERÇEVE: TERÖRÜN MEDYATİKLEŞTİRİLMESİ

TURGAY YERLİKAYA*

GİRİŞ

Tarihsel ilerleme ve tarihin kırılma anlarında yaşanan sosyopolitik dönüşümlere bakıldığında kitle iletişim araçlarının önemli bir rol oynadığı görülür. Nitekim matbaanın icat edilmesi sonucunda kilisenin egemenliği sorgulanmış ve İncil'in ulusal dillere çevrilmesiyle birlikte bağımsız otorite alanları ortaya çıkmıştır. İncil'in yerel dillere çevrilmiş olması bireylerin kiliseden bağımsız bir kutsal kitap yorumlaması imkanını da ortaya çıkartmıştır. *Gutenberg Galaksisi'*nde matbaanın yarattığı dönüşümü inceleyen Marshall McLuhan, matbaanın Katolik kilisesinin tesis ettiği cemaat yapısını derinden etkilediği ve ortaya çıkarttığı birey fikri ile de tabi olunan bir üst mekanizma etkisini ortadan kaldırdığını söylemiştir. İncil'in matbaa sayesinde yerel dillere çevrilmesiyle birlikte bireysel yorumlamaların önündeki engellerin ortadan kalkması, kolektiviteden bağımsız bir epistemolojik alanın da varlığına imkan tanımıştır. Baskın grup kimliğini bireyselleşme yönündeki açılımlarıyla dönüştüren bu yenilik sadece dini anlamda değil, sosyolojik anlamda da önemli değişimlere yol açmıştır.

Benzer biçimde 17. yüzyılda bağımsız gazeteler, Avrupa'da burjuvanın aristokrasiyle mücadelesinde bir mecra olmuş ve "fikirlerin do-

* Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi ve SETA

laşımı”nı (*dissemination of thought*) sağlayan sosyolojik bir ortam tesis etmiştir. Nitekim Jürgen Habermas’a göre yurttaşların herkesi ilgilendiren konularda karar almaları kamusal alanın olmazsa olmazları arasındadır. Avrupa örneğinde görüldüğü üzere gazeteler kamusal alanın ortaya çıkması ve toplumsal örgütlenmelerin oluşmasında doğrudan etkili olmuştur. “Basılı kapitalizm”in (*print capitalism*) ortaya çıkması ile birlikte yeni tip bir “politik cemaat” (*political community*) teşekkül etmiş, bu olgu da muhayyel cemaatlerin oluşumundaki milliyetçi akımları desteklemiştir. Ulus denilen muhayyel entitenin politik bir mahiyet kazanmasında ve geniş kitleler düzeyinde milliyetçiliği teşvik etmesinde, bu anlamda gazete ve romanların rolü oldukça etkili olmuştur.¹ Ulusun içerisinde yer alan bireyler, bu araçlar vasıtasıyla bir “dil alanı” (*language field*) oluşturmuş ve o alan içerisinde bir muhayyile inşa ederek kimliklerini şekillendirmişlerdir.

Radyonun icat edilmesi sonrasında da kitle iletişim araçlarının ne denli etkili olduğuna yönelik örneklerin sayısı artmıştır. Nitekim radyo İkinci Dünya Savaşı’nın akabinde kitleleri manipüle etmede ve propaganda aracı olarak kullanımda oldukça etkili olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında başlayan ve sonrasında devam eden bağımsızlaşma süreç ve hareketleri ile yeni ulus devletin teşekkül “ettirilmesi” aşamasında radyo, milli kimliklerin oluşumunda etkili bir araç olarak işlev görmüştür.²

80’ler ve 90’lar boyunca televizyonun özellikle gündelik hayat üzerindeki etkisi de birçok araştırmaya ve teoriye konu edilmiş ve bu konuda ampirik çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Jean Baudrillard’ın medyatikleşen dünyamıza ilişkin tezleri televizyon üzerinden dolayım-

¹ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, (Verso, Londra: 1991), s. 44-45.

² Meltem Ahıska, *Occidentalism in Turkey: Questions of Modernity and National Identity in Turkish Radio Broadcasting*, (Tauris Academic Studies, Londra, Newyork: 2010); Radyonun siyasal mobilizasyon ve ulus kimliğinin inşası anlamında oynadığı rolün Türkiye modernleşmesi bağlamındaki izahı için ayrıca bkz. Daniel Lerner, *The Passing of Traditional Society: Modernizing The Middle East*, (Free Press, New York: 1964), s. 112-117.

BİYOĞRAFİLER

Turgay Yerlikaya

Lisans eğitimini 2012'de Kocaeli Üniversitesi'nde tamamlayan Turgay Yerlikaya yüksek lisansını 2014'te "Türk Medyasında Self-Oryantalizm" başlıklı tezle Marmara Üniversitesi'nde tamamladı. 2018'de Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı "Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya İlişkisi: Gezi Parkı ve Tahrir Meydanı Örnekleri" başlıklı tez çalışmasıyla doktor unvanını almaya hak kazanmıştır. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde doktor öğretim üyesi olarak çalışan Yerlikaya aynı zamanda SETA Toplum ve Medya Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Yerlikaya'nın çalışma alanları arasında toplumsal hareketler, sosyal medya, Oryantalizm, İslamofobi ve basın özgürlüğü konuları yer almaktadır.

Sertaç Timur Demir

Doç. Dr. Sertaç Timur Demir 2007'de Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi'nin önce İletişim ve sonra Sinema ve Televizyon bölümlerinden lisans derecelerini aldı. 2005'te bir yıl süreyle Avusturya'da bulunan Alpen-Adria Klagenfurt Üniversitesi'nde İletişim Çalışmaları alanında misafir öğrenci olarak bulunan Sertaç Timur Demir 2010-2015 arasında Millî Eğitim Bakanlığı bursu ile İngiltere'de Lancaster Üniversitesi'nde Medya ve Kültürel Çalışmalar alanında yüksek lisans ve sosyoloji alanında da doktora öğrenimini tamamladı. Şu anda Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü başkanlığını yürüten Demir'in akademik yayın ve ilgi alanları arasında sinema, medya, modern kültür, kentleşme, mekan, tasavvuf ve beden sosyolojisi bulunmaktadır.

Zeynep Bayramoğlu

Kocaeli Üniversitesi'nde İşletmecilik okudu. Anadolu Üniversitesi'nde lisansını tamamladı. İstanbul Büyükşehir Belediyesinde yönetici assistanı, basın ve halkla ilişkiler sorumlusu ve genel müdür danışmanı görevlerinde bulundu. Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde Pazarlama İletişimi ve Halkla İlişkiler alanında yüksek lisans yaptı. 2012'den itibaren A Haber'de televizyon gazeteciliği yapmaktadır. Canlı yayımlanan "Kadraj" programının yapımcı-sunucusudur. Millî Savunma Üniversitesi Güvenlik Araştırmaları'nda doktora öğrencisidir.

İbrahim Efe

2005'te Atatürk Üniversitesi İngiliz Filolojisi Bölümü'nden mezun olan İbrahim Efe Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile yüksek lisans ve doktora öğrenimini İngiltere'de Lancaster Üniversitesi Dilbilimi Bölümü'nde tamamladı. "Avrupa Birliği Tartışmalarında Türkiye Temsilleri" başlıklı bir yüksek lisans tezi (2008) ve "Türk Gazetelerinde İslamcılık ve Kemalizm İdeolojilerinin Eleştirel Söylem Analizi" adlı bir doktora tezi (2012) hazırladı. Halen Kilis 7 Aralık Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışan Efe aynı zamanda Kilis 7 Aralık Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezinin müdürlüğünü ve *Insight Turkey* dergisinin kitap değerlendirmeleri editörlüğünü yürütmektedir. Ayrıca Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'ne de medya araştırmaları masasında katkıda bulunmaktadır. Efe'nin çeşitli ulusal/uluslararası dergi ve kitaplarda eleştirel söylem analizi, derlem bilim ve siyasal iletişim alanlarında yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır.

Osman Ülker

2008'de Selçuk Üniversitesi'nden mezun oldu. 2010'da master eğitimi için gittiği İngiltere'de iki buçuk yıl kaldı. Halen İstanbul Üniversitesi'nde din sosyolojisi alanında doktora yapmaktadır.

Metin Erol

2015'te Gediz Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden birincilikle ve en üstün başarı (*summa cum laude*) ile mezun oldu. Aynı yıl Gediz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yan dal programını tamamladı. Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Politikası programında "Türk Siyasetinde Kültürel Hegemonya Mücadelesi: Tek Parti ve AK Parti Dönemlerinin Karşılaştırmalı Analizi" başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir. Nisan 2016'da SETA İstanbul Toplum ve Medya Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak göreve başlayan Erol'un akademik ilgi alanları arasında medya-siyaset ilişkileri, popülizm, kültürel hegemonya ve kültür politikaları yer almaktadır.

Kevser Hülya Akdemir

2015'te İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. 2016'da aynı üniversitenin Sosyoloji bölümünde çift anadal programını tamamlamıştır. Yüksek lisansını İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programı'nda 2018'de tamamlamış aynı yıl İstanbul Medeniyet Üniversitesi Kamu Yönetimi doktora programına kabul edilmiştir. Ocak 2017'de SETA İstanbul Toplum ve Medya Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaya başlayan Akdemir'in akademik ilgi alanları arasında Türkiye'de din-siyaset ilişkileri, medya-siyaset ilişkileri ve İslami hareketler yer almaktadır.

Yasemin Güney

Marmara Üniversitesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü'nden 2012'de mezun olmuştur. University of Sussex de Media and Cultural Studies Bölümü'nde "Contemporary Terrorist Propaganda through Social Media with the Case of PKK and YouTube" başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2018'de tamamlamıştır. Çalışma alanları arasında medya ve terör, sosyal medya, dijitalleşme bulunmaktadır. Halen Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Meryem İlayda Atlas

Daily Sabah gazetesinin yayın koordinatörü ve Daily Sabah Centre for Policy Studies'in direktörü olarak görev yapmaktadır. Ayrıca *Daily Sabah* gazetesinde haftalık köşe yazarı yazmaktadır. SETA'da Enerji Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacıdır. İlgi alanları içinde Rusya, enerji politikaları, kadın çalışmaları, medya etiği, medyada içerik üretimi ve mülteciler konuları yer almaktadır. 2015'ten beri gazeteci kimliği ile Suriye krizini yakından takip etmekte, sınıra ziyaretler yapmakta ve bu alanda seminerler vermektedir. KADEM'in akademik komisyonunda görev yapmakta ve BBC Arapça'nın düzenli TV yorumcusu olarak ekrana çıkmaktadır.

Terör örgütleri yaptıkları saldırıların öncesi ve sonrasında medya aracılığıyla örgütün ismini duyurma, propaganda yapma ve saldırının medya aracılığıyla geniş kitlelere yayılmasını istemektedir. 1970'lerden bu yana Türkiye'nin mücadele ettiği etnik-ayrılıkçı bir terör örgütü olan PKK'nın medyatikleştirilmesi ve medyayı kullanma biçimleri üzerine çok fazla araştırma yoktur. Elinizdeki kitabın çıkış hikayesi medya ve terör ilişkisinin farklı boyutlarını ortaya koymak ve bu alana bir katkı sunmaktır.

PKK üzerine var olan sınırlı literatürün özellikle güvenlik çalışmalarına yoğunlaşması medyatikleştirme olgusunun gözden kaçırılmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda bir boşluğu doldurmayı amaçlayan elinizdeki kitap farklı tema ve tematikler üzerinden medya ve terör ilişkisine dair bir çerçeve sunmaktadır. Kitap, PKK'nın hem kendi medya mecralarını nasıl kullandığını ve buralarda ürettiği propaganda faaliyetlerini hem de diğer kitle iletişim araçları ile kurduğu sofistike iletişim biçimlerini açığa çıkarmaktadır. Bu anlamda sadece PKK'nın doğrudan kullandığı iletişim kaynaklarıyla sınırlı kalmamış aynı zamanda terör örgütünün uluslararası basındaki temsillerini medyatikleştirme olgusu da irdelenmiştir.

